БҮГҮ ЧҮРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, КАТЫЖЫҢАР!

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң, ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1925 чылда үндезилетинген

1954 ЯНВАРЬ 9 СУББОТА № 6 (2913)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Тыва автономнуг область хөй уругларлыг иелерни «Иениң алдары» орденнер болгаш «Иениң медалы» медальдар-биле шаңнаар дугайында РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыы (1 арын).

Молдавияның совхозтары часка белеткенип турар (1 арын).

Чаа магазиннер (1 арын).

Көдээ ажыл-агыйга удуртулганы экижидер (2 арын).

Д. Маадыр-оол. — «Коммунизмче орук» колхозта (2 арын).

П. Епифанов, И. Федосов.—Украинаның Россия-биле катап катышканының 300 чылы (2—3—4 арыннар).

М. Бавуу. — Бир политшколада (2 арын).

И. Делег-оол. — Колхозчуларның шиити хуралынга илерээнинден (3 арын).

Т. Тюлюш.—Кызылдың машина-трактор станциязында септелге чүге хожудап турарыл (3 арын).

Редакцияга чагаалар (3 арын).

Дээрги Кингсбэри Смиттиң айтырыгларынга Г. М. Маленковтуң харыыларын даштыкыда канчаар көрүп турары (4 арын).

ТОДАРГАЙ БОЛГАШ ДИРИГ УДУРТУЛГА ДЭЭШ

Совет улус Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле ооң ажылдап кылганы политиканы амыдыралга боттандырар дээш, коммунизм тургузуушкунунга чаа-чаа чедишкиннер дээш улуг энергия-биле ажылдап турар үеде, чер-черниң партия организацияларынга негелделер улам бедип турар.

Ам удавас болур областың V партия конференциязынга уткуштур болгулаан районнарның партия конференциялары партийжи-организастыг болгаш политиктиг ажылдарның деңнелин улам бедидериниче, партийжи удуртулганың принциптерин төлептиг сагырыныче улуг кичээнгейни салган. Конференцияларның киржикчилери болза, СЭКП райкомнарының ажылының стилин база методун экижидериниң болгаш сайзырангайжыдарының эргежок чугулазын айытканнар, ылаңгыя партия эге организациялары болгаш бүгү коммунистер-биле, ажылчы чоннарның калбак массалары-биле хүн бүрү харылзааны калбартырын болгаш улам быжыглаарын шыңгыы негээннер.

Амыдыралды чүгле ханы болгаш эки билириниге үндезилетинген удуртулга улам-на боттуг, дириг, хөделдирикчи удуртулга болур дээрзин дуржулга көргүскен. Ынчангаш партийжи актив, коммунистер боттарының удуртукчуларындан ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң чугула айтырыгларын шиитпирлээрде ажылчы массаларның чурттап,ажылдап турар черлеринге үргүлчү барып, оларның үнүн дыңнап, оларның негелде хереглелин өөренип көөрүн негеп турарлар. Ол күзелдер болгаш негелделер шупту чөптүг-даа. Чүге дээрге, СЭКП райкомнарының партия эге организациялары-биле, совет, ажыл-агый органнары-биле доктаамал-биле хаарышкаан бар-турда, удуртулганың принциптерин, кижизитиг сагырыныче, ажылдаарын, ажылдаарын, ажылдаарын

Көдээ ажыл-агыйга удуртулганы экижидер

(Партияның районнар конференцияларының материалдарындан)

БАРЫЫН-ХЕМЧИК

Көдээ ажыл-агыйны улам ыңай хөгжүдер дугайында СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң доктаалыңы амыдыралда боттанып турарының дугайын чамдык районнарның партия конференцияларынга чугаалажып эрткилээн.

Бо айтырыг талазы-биле Барыын-Хемчик районнуң партия конференциязы СЭКП райкомунуң секретары эш Назын-оолдуң илеткелин чугаалашкан.

Конференция районнуң көдээ ажыл-агыйында бар чедишкиннерни демдеглевишаан, СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң соонда-даа үеде партия райкому болгаш райкүүском көдээ ажыл-агыйга удуртулганы шиитпирлиг экижидип шыдавайн турарын, ылангыя моон соңгаар шыдажып олурар аргажок четпестерни илереткен. Эрткен чылын төрүүр инек малдың планын күүсеткен колхозук районда чок. Колхозчуларның хууда малын өстүрериңге кошкак кичээнгей салдынган. Район инектен сүт саап алырының планын ыракта чедир күүсетпээн. Сиген белеткелиниң планы үгле 48 хуу күүсетинген. Фермаларже мал чемнериниң сөөртүлгези организастатынмаан. Колхозтарның ажыл аъттарының күжү арган болуп турар.

Чаа, 1954 көдээ ажыл-агый чылынга белеткел дыка кошкак чоруп келген. Үрезин уруушкуну ам-даа чедир күүсетинмээн. Часкы тарылга-херек кырында үгле 28 кажаалар туттунган. Сөөлгү ийи ай иштинде районнуң колхозтары 140 баш малдан когараан. Эрткен чылын район хой малды тарып боозадырының планын ыракта-ла чедир күүсетпээн. Шээр малда бүдүрүкү малдар чадишпейн турар.

СЭКП райкому, райкүүском, партия эге организациялары болгаш көдээ Советтер боттарының шиитпирлериниң күүселлдезин дыка четпес контрольдап келген.

Колхозчу ажыл-ишчилериниң чурттап, ажылдап турар черлеринге СЭКП райкомунуң секретары эш Серен, район Соединиң күүскомунуң даргазы эш Найдын олар барбайн, а үгле колхоз конторалларынга киргилээш, дедир чаныр чоруй баарлар. Алдыы, Үстүү Ишкиннер, Маны-Чүрек, Хөлчүктүг, Көспес-Бажы, Кызыл-Тайга деп черлерде хой малдарны ажаап турар малчыннар бар. Бистиң районнуң удуртукчулары оларның ажылдап турарын барып көрүп, олар-биле сүмележирин сонуургаваннар—деп делегаттар эштер ажылдарын, ам-даа эде тургустунмаан. Инструкторлардан эштер Кенден, Лопсан олар боттарынга быжыглаан колхозтарның амыдыралынче ханылап кирбейн, оларга барганда бригадаларга, фермаларга чедип ажылдавайн, үгле колхоз даргалары-биле ужуражырынга кызыгаарлатынып турарлар.

СЭКП райкомунуң секретарылары боттары колхозчу амыдыралдан хоорук, канцеляржы-бюрократтыг метод-биле ажылдап турарын конференцияның киржикчилери шыңгыы шүүмчүлээннер.

Көдээ ажыл-агыйга тодаргай болгаш дириг удуртулга дээш бодунуң ажылын үндезини-биле эде тургузарын СЭКП райкомундан конференция негээн.

МТС-те партийжи-политиктиг ажыл ам-даа экиживээн, специалистерниң ажылынга контроль чок болуп турар. Колхозтарда агро-зоотехниктиг курстарның өөредилгези ам-даа эгелевээн.

Малдың продуктулуун бедидеринче, уксаазын экижидеринче, МТС, колхозтар болгаш совхоз ажылынга партийжи удуртулганы үндезини-биле эде тургузарынче угланган шиитпирни конференция хүлээп алган.

Конференция областың V партия конференциязынга баар делегаттарны соңгаан.

СҮТ-ХӨЛ

СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң төөгүлүг шиитпирин амыдыралга чедишкинниг боттандырарының практиктиг сорулгаларын Сүт-Хөл районнуң IX партия конференциязынга база чугаалашкан.

Ол дугайында илеткелди СЭКП райкомунуң секретары эш Серен кылган. Илеткелчи болгаш санал берген делегаттар районнуң көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилериниң чедип алган чедишкиннерин, көдээде партийжи-организастыг болгаш партийжи-политиктиг ажылдарының деңнелиниң элээн бедип турарын демдеглевишаан, көдээ ажыл-агыйны удуртур талазы-биле СЭКП райкомунуң ажылында улуг четпестерни илереткеннер.

Калинин аттыг болгаш Сталин аттыг колхозтарның мал кыштагладыышкынынга белеткели чедимче чок болуп, чамдык коъданнарда хой мал соок азы кажаа чок черлерде туруп турары илерээн. Районнуң VIII партия конференциязы 40 кажаларны тударын колхозтардан негээн, а малчыннарның материал-культурлуг хереглелдерин доктаамал хандырар талазы-биле шиитпирлиг ажылдарны чорударың СЭКП райкомундан, райкүүскомдан конференция негээн.

Колхоз тудугларынга оперативтиг удуртулга хандыртынмаан, оон ужурунда эрткен чылын чурттал-га бажыңнарының тудуунуң планы чедип шиитпирлиг ажылдарны чорударың СЭКП райкомундан, райкүүскомдан конференция негээн.

Колхозчу ажыл-ишчилериниң чурттап, ажылдап турар черлеринге СЭКП райкомунуң секретары эш Серен, район Соединиң күүскомунуң даргазы эш Найдын олар барбайн, а үгле колхоз конторалларынга киргилээш, дедир чаныр чоруй баарлар. Алдыы, Үстүү Ишкиннер, Маны-Чүрек, Хөлчүктүг, Көспес-Бажы, Кызыл-Тайга деп черлерде хой малдарны ажаап турар малчыннар бар. Бистиң районнуң удуртукчулары оларның ажылдап турарын барып көрүп, олар-биле сүмележирин сонуургаваннар—деп делегаттар эштер Хуна, Самбуу олар шүүмчүлээннер.

Малчыннарның материал-культурлуг хереглелдерин доктаамал хандырар талазы-биле шиитпирлиг ажылдарны чорударың СЭКП райкомундан, райкүүскомдан конференция негээн.

Колхоз тудугларынга оперативтиг удуртулга хандыртынмаан, оон ужурунда эрткен чылын чурттал-га бажыңнарының тудуунуң планы чедип шиитпирлиг ажылдарны чорударың СЭКП райкомундан, райкүүскомдан конференция негээн.

МТС-те партийжи-политиктиг ажыл ам-даа экиживээн, специалистерниң ажылынга контроль чок болуп турар. Колхозтарда агро-зоотехниктиг курстарның өөредилгези ам-даа эгелевээн.

Малдың продуктулуун бедидеринче, уксаазын экижидеринче, МТС, колхозтар болгаш совхоз ажылынга партийжи удуртулганы үндезини-биле эде тургузарынче угланган шиитпирни конференция хүлээп алган.

Конференция областың V партия конференциязынга баар делегаттарны соңгаан.

„Коммунизмче орук“ колхозта

Чөөн-Хемчик районнуң Чыргакыда «Коммунизмче орук» колхозтуң № 1 хову бригадазында 1954 чылда картофель болгаш ногаа культураларының часкы тарылгазынга белеткел ажылдары чедишкиннинг чоруп турар.

1954 чылдың картофель болгаш ногаа культураларын суггарарыбиле узуну 10 километр ажыг чаа буганы казып дооскаш, 20 гектар тарылга шөлүнде 45 тонна өдекти болгаш өске-даа удобрение үүлдерин төп белеткээн. База узуну 6—6 метр хемчээлдиг 1350 кажаа ыяжын кизип белеткевишаан, хову бригадазынга 5 өрээл баракты Хараганныг-Даг ховузунда тудуп турар. Борбак-Тал ховузунда узуну 50 метр, дооразы 20 метр сарайны болгаш хову бригадазынга кайы-даа дурту 5—5 метр хемчээлдиг чурттал-га бажыңының тудуун дооскан.

Трактор бригадазының байдалынга таарыштыр 4 аът-биле сөөртүп, көжүрүп чоруур тутуйлуг чаа баракты болгаш оон-даа өске тудуг ажылдарын дооскан. Дыка хөй тудуг материалдарын кезип, шандалап база сөөртүп белеткээн.

Хову бригадазы чаа чылга күш-ажылдың элээн эки түңнелдери-биле ужурашкан болгаш бригаланын иштинге күш-ажылдың чурумун улам-на бедидип, социалистиг чарышты калбартып турар.

Суггарылга бугазын казып доозарынга колхозчу хереэженнер идепкейлиг киришкен. Ылаңгыя эштер Додумаанай, Ыңаа-Сүрүн, Долума, Кенен болгаш өске-даа хереэженнер чер казарының хүн нормазын 125—150 хуу чедир күүседип турганнар. Тудуг ажылдарынга эштер Доржу, Кыйырбан, тудуг материалын сөөртүп белеткээринге эштер Кызыл-оол, Кызыл, Дамчыт, Канчыкай, Дуран-оол болгаш оон-даа өскелер идепкейлиг киржип турар.

Д. МААДЫР-ООЛ.

Эки ажылдыг клуб

Кызыл көдээ районда «ТАРН Х Улуг курал» көдээ ажыл-агый артелиниң клубу колхозчуларның культурага одаа апарган.

Клуб эргелекчизи эш Бугаевтиң кызымаккай ажылы-биле клуб кышкы үеге эки белеткетинген. Ында библиотека, номчулга залы таарымчалыг кылдыр деритинген. Колхозчу ажыл-ишчилер, көдээ интеллигенция хостуг шактарында солун, сеткүүлдерни номчуп, лекция, беседаларны доктаамал дыннап, чаа-чаа киноларны үргүлчү көрүп турарлар.

Клубтуң бот-тывынгыр уран-чүүл белгүмү доктаамал ажылдап турар болгаш солун оюннарны колхозчуларга көргүзүп турар.

В. ТУМЕН-ООЛ.

ПРОПАГАНДИСТИҢ ДУРЖУЛГАЗЫНДАН

БИР ПОЛИТШКОЛАДА

Кичээлдериниң идея-теоретиктиг деннелин бедидери—партия чыдыышкынының системазында өөредилгениң эң чугула үүлү болур. Пропагандистиң болур кичээлдерге баш удур белеткели, дыңнакчыларның идепкейлии, өөренген үүлдерни дыңнакчыларның быжыы-биле шиңгээдип алыры болгаш өске-даа ол чергелиг хемчеглерни ап чорудары өөредилгениң идея-теоретиктиг деннелин бедидер. Улуг-Хем районнуң Көк-Чыраада Ленин аттыг колхозта политшколаның пропагандизи эш Санчы үстүнде негелделерни шын билген болгаш бодунуң пропагандист ажылынга удуртулга болдуруп турар.

Пропагандист эш Санчы дыңнакчылар быжыг билиглерни алзыннар дээш өөренип эткен үүлдерни катаптаарынче улуг кичээнгейни салып турар. Пропагандистиң негелделиг ажылдап турары-биле ында дыңнакчы бүрүзү өөренген үүлдерин конспектилеп бижип турар, а пропагандист ону хайгаарап көрүп, бодунуң саналдарын берип турар.

Ол политшколаның пропагандизиниң чурумчудуп алганы метод-биле алырга кичээлдерни эгелээрде, мурнунда өөренип эткен үүлдериниң катаптаашкынын эрттирер. Аңаа дыңнакчылар шупту киржир. Айтырыг бүрүзүнге түңнел харыыны пропагандист кылыр. Ол кичээлге катаптаар ужурлуг айтырыглар көрдүнген сөөлүнде ам дараазында өөренир үүлче шилчип кирер.

Пропагандист эш Санчы кичээлдерге кылыр беседазынга баш удур белеткелди доктаамал кылып ап турар. Өөренип эртер үүлге холбашкан марксисчи-ленинчи теорияның тодаргайлалдарын берип, ону партия болгаш чазактың хүн-бүрүде салып турары сорулгалар-биле холбаштырып, кичээлге хереглээр чижектерни колхозтуң иштинден ап турар. Эш Санчы чоокта болган бир кичээлге СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунга эш Хрущевтуң илеткелин таныштырган. Пропагандист көдээ ажыл-агыйның мурнунда кол сорулгаларны чыдарда, ону СЭКП ТК-ның Пленумунуң, областың байдалынга хамаарыштыр сорулгаларны айыткан СЭКП обкомунуң VIII пленумунуң шиитпирлери-биле база колхозтуң мурнунда сорулгалар-биле холбаштырган. Ынчаарда пропагандист «Көдээ ажыл-агыйны удуртуун экижидер хемчеглер дугайында» деп темага кичээлди эрттирип тургаш, дыңнакчы, колхозта куш, хаван фермазының эргелекчизи эш Доржукайдан айтырган. «Эрткен кичээлде мал ажылын улам хөгжүдер дугайында сентябрь Пленуму кандыг сорулгалар салганын өөренген бис. Оон чүү билип алган силер база бодунарның практиктиг ажылыңарга өөренген үүлдериңнерни канчаар ажыглап турар силер, чугаалап көрүңер, эш Доржукай».

Дыңнакчы эш Доржукай айтырыгны кичээнгейлиг харыылаан. Ниитиниң малының баш санын өстүрер, продуктулуун бедидер, малга чемсуурну белеткээр болгаш хөй күш үнер ажылдарны механизастаар талазы-биле салдынган сорулгаларны чугаалаан. Дыңнакчы оон ыңай колхозта куш, хаван фермазынга байдал кандыг турганын, ол четпестерни узуткаар хемчеглерни ап турарын чугаалаан. Алдынган хемчеглериниң түңнелинде фермада байдалды экижиткен бис. Куштарның, хаваннарның турар кажаалары экижидир кылдынган. Төрүүр хаваннарга тускай черин ангылап, төрээннерин немелде чем-биле хандырып турар бис. Фермада арыг-шевериниң чуруму сагытынып турар. Хаваннарның болгаш куштарның ажаалдазын шын организастаарынга тускай эртемниглериниң сүмелерин ажыглап, боттарыыстың ажылчы дуржулгавысты аңаа база хереглеп турар бис — деп чугаалаан.

Дыңнакчылар суму Совединиң даргазы эш Хойтпак-оол, эге школа башкызы эш Бегзи, куш, хаван фермазының эргелекчизи эш Доржукай олар болгаш өске-даа эштер өөренип эткен үүлдерин быжыы-биле шиңгээдип ап турарлар. Пропагандистиң негелдезин өзугаар дыңнакчы бүрүзү өөренген үүлдерин конспектилеп турарлар. Ол ышкаш дыңнакчыларның номга ынакшылы база улгаткан.

М. БАВУУ.

Колхозчу почтачы

Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозтуң почтачызы Х. Думен-Баир ол ажылда ам ийи чыл ажыг үеде эки ажылдап келген. Колхоз төвүнден Кызыл-Мажалыкка четкеш келирге 60 километр чорааны болур, ол аразынга неделя санында аъттыг үш катап эргиири ындыг белен эвес айтырыг.

Колхозчу почтачы хуунуң болгаш албанның чагаа бижиктерин, чоннуң чагыткан солун, сеткүүлдерин бо аразында чөп тарадып келген. Оон, ак-сеткилдиг күш-ажылын барымдалааш, районнуң харылзаа конторазындан ону 1952 чылда болгаш 1953 чылда акша-биле шаңнагылаан.

С. СЕРИН.

ИЛЕТКЕЛЧИЛЕРГЕ БОЛГАШ АГИТАТОРЛАРГА ДУЗАЛАМЧЫ

Украинаның Россия-биле катап катышканының 300 чылы

Үш чүс чыл мурнунда, 1654 чылдың январь 8 (18)-те Переяслав Радазынга чаңгыс эп-сеткилдиг күзел-сорук-биле украин улус бодунуң салым-чолун акы-дуңма орус улус-биле кезээ-мөңгеде катыштырган. Украинаның Россия-биле катап катышканының 300 чылы—кайгамчыктыг төөгүлүг үе, украин болгаш орус улустарның база Совет Эвилелинин бүгү улустарының улуг национал байырлалы.

Украинаның Россия-биле катап катышканы болза, ийи акы-дуңма улустарның эрткен үеде төөгүлүг хөгжүлдезиниң чайлаш чок болур ужурлуг түңнели болган. Ол кайгамчыктыг болуушкун болза, чаңгыс-аай Россия күрүнеге орус улус-биле катап катыжар дээш украин улустуң даштыкының күлданыкчыларынга удур хөй чүс чылдарда демиселиниң доозулганы болган.

Украинаның Россия-биле катап катышканы «дыл-даа, чурттап турар чер-даа, характер-даа, төөгү-даа талазы-биле чоок» (В. И. Ленин, чогаалдар т. 25, арын 74) украин болгаш орус улустарның үндезин амыдыралчы сонуургалдарынга харылап турар.

Украин улус бодунуң салым-чолун, бодунуң идегелдиг камгалакчызы болгаш эвилелчизи деп санап турганы, чаңгыс хан-төрел акы-дуңма орус улус-биле кезээ-мөңгеде холбаштыргаш, оон-биле бодунуң тынын алган болгаш бодунуң нация болур чоруун камгалап алган. Чөөн славяннарның салгакчыларының үш чаңгыс дөстүглери—орустар, украиннер болгаш белоруссстар—Европаның эң улуг болгаш культурлуг күрүнелериниң бирээзин — Киев Русьту муң чыл мурнунда тургускан эрте-бурунгу орус улустуң чаңгыс дазыл-үндезининден үнгеннер.

Эрте-бурунгу орус күрүнени феодалдыг княжестволарга болгаш областарга быдарадып чарганы оларның экономиктиг болгаш культурлуг амыдыралының чоорту аңгыланып онзаланырынга чедирип турган болгаш орус, украин база белорусс улустарның культуразынга, дылынга, амыдырал-чурттал-газынга характерлиг онзагай байдалдарның тыптып быжарын болдурган. XIII векте моол-татар халдаашкын Русьту кошкатпышаан, эрте-бурунгу орус улустуң аңгы-аңгы кезектерин улам улуу-биле онзагайжыткан. Украин болгаш белорусс черлер польша-литва феодалдарның эрге-чагыргазының адаанга кирген болгаш боттарының күрүне байдалын чок кылдыртканнар.

Ынчалзажок кандыг-даа каржыдерзин чоруктар болгаш шылгалдалар төрел славян улустарны харылзаштырып турган быжыг белдирлешкектерни чазып шыдаваан. Чүс-чүс чыл ажылдыр орус, украин болгаш белорусс улустар боттарының ук-дөзү чаңгыс, боттарының дылы база культуразы чоок деп чүвени медереп билирин ышкынмаан болгаш камгалап чорааннар.

XIV—XVI векторде татар-турк халдаашкын-биле демиселге орус улус феодалдыг быдаргай чорукту ажып эрткен болгаш күчүлүг төпчүткен чаңгыс аай күрүнени төвү Москва кылдыр тургускан. Ол үеде польша маңгыстарның эжелеп алган турганы украин черлерге польша феодалларның кам-хайыра чок ажылаашкынының ёзу-чуруму, кадыг-дошкун социал болгаш национал дарлалдың ёзу-чуруму тургустунган. Татар-турк хаанларның халдаашкынары украин черни быдарадып, хоозурадып турган. Украин феодалдар Украинаның национал эрге-ажыктарын садыглап турган болгаш эргешелээ чок чоруктуң дөңгүзүн украин улустуң мойнунче польша шляхтаның улам дыңзыдыр киир тыртарынга дузалап турганнар. Чаңгыс-аай Россия күрүнеге акы-дуңма орус улус-биле катап катыжары украин улуска амыдыралдың болгаш өлүмнүң айтырыы апарган.

XVI вектиң төнчүзүнде—XVII вектиң бөргі чартында Косинскийниң, Наливайконуң, Тарас Федоровичиниң, Павлюктуң, Остряниниң, Гуняның болгаш өскелериниң-даа баштал-газы-биле Украинага улустуң тура-халыышкыннары удаа-дараа көдүрлүп үнүп турган. Украинага хосталгалыг шимчээшкин орус улустуң деткимчезин ап турган. Ол тура-халыышкыннарның төөгүлүг уроктары украин улустуң 1648—1654 чылдардагы национал-хосталгалыг дайынынга улуг саълдарны чедиргген.

1648—1654 чылдарның хосталгалыг дайынын украин улустуң алдаолыг оглу, шылгарангай күрүне деятели болгаш полководчу Богдан Хмельницкий баштаан. Богдан Хмельницкийниң төөгүлүг ачы-хавыязы болза, украин улустуң орус улус-биле ханы эвилелче чүткүлүн илеретпишаан база украин күрүнениң тургустунарының чорудуушкунун баштавышаан, ол демиселдиң сорулгаларын болгаш перспективаларын оон шын билип турганы, украин улустуң тынын алыры— улуг орус улус-биле катыжарында дээрзин көргени болур.

Ол дайын болза, чаңгыс аай күрүнеге акы-дуңма орус улус-биле катап катыжары дээш, польша-шляхта дарлалга удур бүгү украин улустуң чөптүг дайыны болуп турган.

Хосталгалыг дайынның кол болгаш шиитпирлиг күжү—тараачын чон-биле кады хоорайның биче өнчүлүглери болгаш казактар база хөлелип үнген. 1648—1654 чылдарның дайынынга Белоруссияның тараачыннары, дон казактары болгаш шериг албанныг орус кижилер калбак киржилгелиг болганнар.

Дайынның чоруп турганының үезинде украин болгаш белорусс улустар боттарының иштинден Богун, Кривонос, Нечай, Гаркуша, Небаба, Кривошапка болгаш өскелер-даа дээн чижектиг талантылыг шериг начальниктерин, чоннуң удуртукчуларын идип үндүргеннер. Украин улустуң хосталгалыг дайынының саълдары-биле атыгып үнген, польша тараачыннарның антифеодалдыг тура-халыышкыннары украин улустуң демисели-биле күчүлүг чаңгыг агым кылдыр катышкан.

Ол демиселге украин улус көстүп көрбээн маадырлыг чорукту болгаш быжыг туруштуун, дайынчы бедик уран-аргалыын илереткен. Ынчаныыже орус улустуң дузазы чокка, бодунуң күжү-биле ол Украинаны эрге-шөлээ чок чоруктан уштуп ап ыыдаваан. Украин улустуң идегелин болгаш соруун илеретпишаан, Хмельницкий дузалаарын болгаш Россияның составынга Украинаны киирерин дилеп, дайынның эң эгезиниден-не орус күрүнеге айыткап турган.

1654 чылдың январь 8 (18-те) Переяслав хоорайга чыылган улус Радазы бодунуң төөгүлүг шиитпирин байырлалдыг байдалга хүлээп алган. Украин болгаш орус улустарның катышкан күштери дайынны тиилелгелиг дооскан. Украинаның кол кезээ болгаш Киев хоорай Россия күрүнениң составынга кирген.

* * *

Украинаның Россия-биле катап катышканы болза, ынчаарда Россияның бажыңга хаан болгаш помещиктер турзажок, украин болгаш орус улустуң политиктиг, экономиктиг база культурлуг хөгжүлдезинге канчаар-даа аажок улуг улам ыңай депшилгелиг ужур-дузалыг болган. Хаанныг ёзунуң, орус база украин феодалдарның болгаш буржуазияның реаксылыг политиказы турзажок, Россияның болгаш Украинаның улустарының үзе кирдиртпес чүс-чүс чылдагы найыралы оларның ниити дарлакчыларга база бүгү даштыкы дайзыннарга удур кады демиселиниге улам ханы быжыккан.

Ол үеден соңгаар бүгү төөгүнүң дургузунда украин улус орус улустуң кезээде шынчы өннүү болгаш эвилелчизи болуп келген. Украин тараачыннар болгаш казактар орус тараачыннарның Разинге болгаш Пугачёвка баштаткан антифеодалдыг шимчээшкинин идепкейлиг деткээннер. Помещик дарлалга удур украин тараачыннарның тура-халыышкыннары бодунуң эзелчээнде орус улустуң талазындан изиг үүлзүүшкүнү болгаш акы-дуңма дузаламчыны ап турган. Ол демиселдиң чоруп турганының үезинде украин улус бодунуң иштинден Максим Железняк, Иван Гонта, Устим Кармалюк болгаш өскелер-даа чижектиг шылгарангай чон удуртукчуларын депшидип үндүрген. Орус, украин болгаш белорусс тараачыннарның кады демисели Россияга крепостной эргени 1861 чылда дүүрерин дүргедириниче хаанныг чазакты албадаан.

Орус улус-биле кады украин улус XVIII вектиң эгезинде XII Карлдың шериглериниң болгаш 1812 чылда Наполеон армиязының халдаашкынарынга маадырлыг удурлаашкынны кылган. Дайзыннарның кандыг-даа орааладжыышкыннары украин болгаш орус улустарның акы-дуңмалышкы чоруунуң база найыралының-быжыг шуткумалдыын чаза шаап шыдаваан.

XIX векте орус улустуң улуг оолдары Белинский болгаш Герцен, Добролюбов болгаш Чернышевский хаан ёзуга болгаш крепостной ёзуга удур, орус эвес улустарны национал болгаш колониалдыг кулданыр чорукка дидими-биле удурланып турганнар. Олар украин улуска изиг ынак болуп, аңаа сагыш човап, оон хосталгалыг демиселин деткип турганнар. Украинага революсчу идеологияның хөгжүүрүнге олар канчаар даа аажок улуг саълдарны чедиргеннер. Украин улустуң улуг оглу Тарас Григорьевич Шевченко орус революстуг шимчээшкинниң күчүлүг болгаш чаагай саълдары-биле шүлүкчү, бодалчы, революсчу болу берген. Мурнакчы орус кижилер Шевченкону эрге-шөлээ чок крепостной чоруктан садып ап хостаан, билиг чедип алырынга аңаа дузалаан, хаанныг истеп-сүрүүшкүннерден ону коргуш чокка камгалап турган.

Хаанныг эрге-чагыргага удур демиселге Шевченко Чернышевскийниң болгаш Добролюбовтуң шынчы соратниги болуп чораан. Орус революсчу-демократтар-биле кады улустуң тараачын революциязының тугун ол киискидип үндүрген. Улустары шуптузу акы-дуңмалышкы, чаңгыс-аай, найыралдыг өг-бүле болур хостуг, аас-кежиктиг, улуг Төрээн чурттуг болуруп Шевченко күзеп чораан. Орус улус-биле, өске славян улустар-биле сырый катышкаш, бодунуң хосталгазын украин улус чедип алыр деп ол санап чораан. Бодунуң чогаалдарынга Шевченко чүгле украин эвес, харын база орус болгаш бистиң чуртувустуң өске-даа улустарының ынаныштарын, чаагай күзел-соруктарын илергейлеп чораан.

Чаңгыс-аай күрүнеге Украинаның Россия-биле катап катышканы акы-дуңма ийи улустарның культуразының хөгжүлдезинге дөгүм болган. XVIII—XIX векторниң украин эртеминиң болгаш культуразының эң эки төлээлекчилерин мурнакчы орус кижилер бедии-биле үнелеп, бүгү хемчег-биле деткип турганнар. Дедегей культуразында хүндүлүг черни ээлээн акы-дуңма ийи улустарның эртеминиң болгаш культуразының бедик деннелдиг болдуруп укра-

Колхозчуларның ниити хуралынга илерээнинден

Бай-Тайга районда Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелниң колхозчуларының чоокта чаа болган ниити хуралынга СЭКП Төп Комитединиң сентябрь Пленумунуң шиитпирин колхозта канчаар боттандырып турарының дугайында колхоз даргазы эш Куланың илеткели болган. 1953 көдээ ажыл-агый чылында колхоз чамдык чедишкиннерлиг болган. Мал өстүрериниң планын 115 хуу, мал кажаалары немей тударын 110 хуу күүсеткен, чурталга болгаш бүдүрүлге тудугларының талазы-биле база элээн көргүзүглерлиг болган.

Колхозта бар күштерни чөп ажыглап, организастыг удуртулганы амыдыралга холбаштыр хүн бүрү күштелдирген болза, ол амгы үеде районнуң мурнакчы колхозтарының бирээзи турары билдингир. Ниити хуралга колхозтуң ажылында улуг четпестер бары илерээн.

Мал чеми белеткээриниң планы чүгле 57 хуу четкен, амгы үеде сигеннің чарыгдалында кам чок база чидирер чоруктар кайы-даа фермаларда бар. Ажаалда хайгааралдың кошкаандан эрткен чылын 670 ажыг баш мал янзы-бүрү чыллагааннардан хораан, а колхозтуң мал эмчилери Очур-оол, Мөнге олар чүгле акт тургузарынга өйлежип турары дыка четпес.

1952 чылда колхоз тараа культураларының гектар бүрүзүндеи 16 центнер ортумак дүжүт алган болза, энир чылын чүгле 7,5 центнерни алган. Ол болза, часкы, чайгы болгаш күскү ажылдарының четпес, куду шынарлыг болганы-биле тайылбырлатынар. Бо чылдың часкы хову ажылынга белеткелдер база-ла эки эвес боттанып турар.

Моон-биле кады артель Уставын үрээр чоруктар база бар. Чамдык чугула айтырыгларны колхозчуларның чүгле 30 хуу хирези киришкен хуралга шиитпирлеп турар. Ол ышкаш Мөнгүн-Тайгада 12 өрегелерни ревизия комиссиязының даргазы Комбу баштаан 3 кижи ниити хуралдың шиитпири хевирлиг хүлээп алган. Оон ыңай колхозтуң улустан алыр өрези 11 муң рубль ажыл турар.

И. ДЕЛЕГ-ООЛ.

Кызылдың машина-трактор станциязында септелге чүге хожудап турарыл

Чоокта чаа Кызыл МТС-те тракторлар болгаш көдээ ажыл-агый машиналар септелгезиниң чоруп турарының дугайында МТС-тиң директору эш Моисеевтиң илеткелин ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң күүсекчи комитединиң хуралынга дыңнааш, МТС 1953 чылдың IV-кү кварталында тракторлар болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин доктааткан хуусаазында күүсетпээн деп демдеглээн.

Дөрткү кварталда тракторлар септээриниң планын чүгле 72 хуу, андазыннарныын—40 хуу күүсеткен болгаш комбайннар септээрин мырынай эгелевээн, ынчаарга тракторларны септээн шынары кончуг куду болуп турар.

МТС септелгени бүдүн чартык ай хожудап эгелээн. Ооң кол чылдгааны болза, септелге мастерскаязы септелгеге өй-шаанда кириптеринге белен эвес турганында. Чурталга тудугларынга чүгула сагыш салбайн, ооң планын күүсетпээн ужурунда септелге ажылчыннарын чаңгыс черге организастыг тургузар арга чок.

Шагның эки үезин хей эрттиргеш, кыш соок эгелей бергенде, хенертен дүвүреп, дүвү-далаш-биле чаа тудуп дооскан ниити чурталга бажыңының шынары кончуг багай, ынчаарга ол бажында 7 санныг ыяш орунардан ангыда ажылчыннарның чурталгазынга таарымчалыг, каракка илдигер чүү-даа чок.

Моон ужурунда ында чурттап турар септелге ажылчыннары анаа чем кылып ижер арга чок. Арыгшеверни сагывайн турар. Ында улуг доскаарда кудуп каан, соок чиг сугну чаңгыс аяк-биле кижи болган-на узуп ижип турар. Бо дээрге, кижилериң арыг-шеверинге болгаш кадыныга кончуг хоралыг чорук тур. Хөй-ниитиниң чемненилге черин организастап тургуспаан. Машина-трактор паркызы сандаргай байдалда туруп турар. Көдээ ажыл-агыйның хөй санныг машиналарын күскү ажыл доозулган соонда ажылдап турган черлериндеи сөөртүп эккелгеш, МТС-тиң девискээринде анаала ажык шөлдэ тургузуп каапкан, харда бастыра берген турар.

Септелге мастерскаязының иштики байдалы ажылчыннарның эптиг ажылдаарына таарымчалыг эвес, септелгениң график планын ажылдап кылбаан. Септелге ажылчыннарының аразында социалистиг чарыш бар болза-даа ооң түңнелин үндүрүп, мурнакчыларның арга-дуржулгазын өскелерге нептеретпейн турар.

СЭКП Төп Комитединиң сентябрь Пленумунуң доктаалын ёзугаар МТС-тиң бүгү ажыл-чорудулгазынга партийжи удуртулга шиитпирлиг рольду ойнаар турбуже, СЭКП Кызыл райкому МТС-тиң ажылын биеэги хевээр эрецгей, кыры-биле удуртур чоруундан ам-даа уштунуп ап шыдаваан.

Партия райкомунуң секретарылары эштер Ёнзак, Кицин олар МТС-ке барбайн турар деп сөглеп болбас. Харын чамдыкта иелээ безин чеде бээрлер. Ындыг болза-даа олар МТС-те септелгениң хожудап турарын болгаш четпестерни чогуур өйүнде илередип, ону узуткаар дээш боттарының инициативазы-биле боттуг хемчег албайн турарлар. МТС-те партия эге организациязы ажылын барык-ла соксаткан. Партия организациязының секретары турган кижини районнуң хереглекчилер кооперациязының баштаар черинің даргазынга соңгаан. Ам херек кырында парторганизация секретары чок.

Мынчангаш ажылчын, албан-хаакчыттарның ортузунда партияның политик-кижизидилгелиг ажылын кошкак чорудуп турар. Күш-ажылдың сагылга-чуруму чавыс. Чамдык ажылчыннар хүн-хүнүбиле ажылга үнмейн, хууда ажылын кылып чоруй баарга, ол дугайы МТС-тиң дирекция черинге билдинмейн, анаа-ла эрттип турар.

Ажылчыннарның материалдыг хандырылгазын экижидер, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер болгаш сагылга-чурумун быжыглаар херекке ында профэвилелиниң организациязы багай киржип турар. Ындыг турбуже профэвилелиниң көдээ ажыл-агый обкомунуң даргазы эш Тугаржык МТС-ке чеде бергеш, профэвилел организациязының ажылынга дуза көргүзериниң улуу, харын МТС-тиң ажылчын, албан-хаакчыттарын хүлээп алырының тускай шактарын айыткан чарлал кылгаш, ону МТС конторазының хаалгазынга азып берген. Профэвилелиниң көдээ ажыл-агый обкомунуң даргазының шак мыңдыг «дузаламчызы» МТС-тиң ажылын сегидип, септелгени дүргедедиринге кандыг-даа дуза берип шыдавас дээрзи черле билдингир. Ол дээрге, ажылга шаптыктыг бюрократизмниң бир янзы хевири-дир.

Машина-трактор станциялары болза, 1954 чылда часкы тарылганы кыска хуусаада чедишкиннинг доозарынга шиитпирлиг күш болур. Ынчаарга ол чедишкиннің үндезини болза, тракторларның болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының септелгезин өй-шаанда бедик шынарлыг доозарындан хамааржыр.

Септелгени эң чоокку үениң иштинде доозар дээш МТС-тиң ажылчын, албан-хаакчыттарының ортузунга чарышты калбартып, мурнакчы механизаторларның дуржулгазын нептередири чугула.

Т. ТЮЛЮШ.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Өөреникчилериң өөредилгезинче сагыш салыр херек

Интернат чок школаның ниити өөредилгезиниң-даа, тус-тус өөреникчилериң өөредилгезинин-даа чедишкинниг болуру ада-иелерден улуу-биле хамааржыр.

Ындыг турбуже, Сүт-Хөл районнуң Алдан-Маадыр эге школазының өөреникчилериниң чамдык ада-иелери боттарының ургларының өөредилгезинге таарымчалыг байдал тургуспас, боттарының хууда ажыл-агыйын бодаар чоруктар бар.

Чижээлээрге, Кертик-оол, Амыр-Ашак, Сегбе, Кодур-Хуна, Чөнүкпен олар колхозтан 5 километр ырак черде чурттап турарлар. Оларның урглары ол аразынга чадаг кылаштажып, баштайгы кичээлдерден үргүлчү озалдап турар.

Кодур-Хуна биле Чөнүкпеннің урглары эрткен өөредилге чылында дыка хөй уроктар үскеш, бо өөредилге чылында ол-ла класстарынга катап олурган, ам база багай өөренип турарлар.

Шак мындыг ада-иелер-биле башкылар чугаалажып, боттарының сүмезин бээрге-даа олар херекке албайн турар.

Боттарының ургларының өөредилгезинге сагыш салбас, чүгле боттарының эрге-ажыын бодаар ада-иелерни эрге-чагырга черлериндеи көөрү негетинип турар.

М. КОНГАРЖАП.

Ажылга харыысалганы бедидер

Кызыл районда «Бай-Булуң» колхозтуң мал эмчизи И. Захаров ында ам үш чыл ажып турар. Барганының баштайгы чылында ол мүн-не чүгээр ажылдап, колхозчу малчыннарның айтырыгларынга-даа эелдек болуп турган, а дараазының чылындан эгелээш бодунуң хүлээлгезин чүгле колхоз төвүнден канцеляржы айтыышкыннар-биле солуп, фермалар ажылын шуут-ла сонуургавастаан.

Колхозтуң шээр малын чылда үш удаа чуп эмнээр тургаш чаңгыс-ла катап четче эвес эрттирген, ылаңгыя кошкар, хуна шуут чугдунмаан. Ниитиниң малында ветеринария хайгааралының кошкаандан хойда маагы, инекте баш дээскиниишкини база өске-даа аарыглар бар, оон мал хорап-даа турар.

И. Захаров чүгле аарыгларга удур малды баш бурунгаар эмнээрин чорутпайн турар эвес, харын аараан малды эмнээр дугайында чалаарга безин мал участоктарынга келбес, санитарказы Өдекпенни дужаагаш олурар. Өлген малдың чылдагаанын тодарадыр акт тургузар дээш малчыннар Захаровка бо-ла чалынган тургулаар.

Ажылынга ээ харыысалга чок, шүгүмчүлелге ынак эвес Захаровтуң шак ындыг байдалдарын хынап көөрү чугула.

Т. ТЫРТЫК-ООЛ.

Культура-массалыг ажылды чорудар

Бии-Хем районнуң Туран хоорайда областың көдээ ажыл-агый школазында өөреникчилер ортузунга культура-массалыг ажылды организаставайн турар.

Ылаңгыя дыштанылга хүннеринде лекция, беседаны болгаш номчулга кежээлерин кончуг ховар эрттирип турар. Спорт болгаш бот-тывынгыр уран-чүүл ажылы ында шуут утундурган. Школада хылдыг хөгжүм херекселдери: гитара, мәндалин, допшулуур, шыдыраа мырыңай чок. Спорт херекселдери—лыжаларны, конькилерни садып алган-даа болза, оларының дерии четче эвес, оларны складта шыгжап каан чыдар. Шынында бо бүгүнү организастап болурунуң аргалары ол школада бар. А школа башкылары бо ажылдарны организастап чорударынга кичээнгей салбайн, чүгле кичээлдер шагын эрттирери-биле кызыгаарлатынып турарлар.

Школаның дирекция чери болгаш башкылар коллективи өөреникчилер ортузунга культура-массалыг ажылдарны организастаар талазы-биле чугула хемчеглерни ап чорутса чогуур.

К. ОЮН.

Царлатынмаан чагааларның изи-биле

Коммунист Д. Седен Барыын-Хемчик районнуң Аксы-Барлык эге школазының эргелекчизи тургаш школаның акша-хөренгизин, оон соонда «Чаа амыдырал» солуунуң харыысалгалыг редакторунга ажылдап турган редакцияның акша-хөренгизин кажар арга-биле бодунга ажыглап ап турганын көдээ бижикчи шүгүмчүлеп бижээн.

Бижикчиниң шүгүмчүлелиниң изи-биле Седениң ол байдалдарын хынаарга шын болган. Седенге партия талазы-биле шыңгыы донгудулга хүлээткен деп СЭКП Тыва обкомунуң партия, профэвилелдер болгаш комсомол органнарының килдизи редакцияга дыңнаткан.

ин болгаш орус эртемденнериң сырый кады ажылдажылгазы хандырган. Ылаңгыя литератураның болгаш уран-чүүлдүң бот-боттарынга саңлдары онза чаагай болган. Орус литература украин улустуң уран-чүүл хөгжүлдезинге күчүлүг идигни берген, ол литература, орус улуска-биле бир дөмей, украин улуска кижизиг чаагай чоруктун, кандыг-даа дарлалды болгаш күчүлелди көөр хөөң чокталырының ёзузун угаап билир чорукту, улустарның акыдүмалышкы ёзузун угаап билир чорукту болгаш кижи төрелгетенниң келир чырыткылыг үезинче өшпес ынанышты хайындырган.

Украин улус делегейге чогаалчылар Т. Шевченко, М. Вовчок (М. Маркович), И. Франко, М. Коцюбинский, Леся Украинка, композитор Н. Лысенко, драматург М. Кропивицкий, артистер И. Саксаганский, М. Заноковецкая дээн чижектиг өске-даа культура деятельдерин берген.

Капитализмниң үезинче Россияның киргениниден эгелээш Украинага, Великороссияныы-биле бир дөмей, эң мурнакчы, револючу аңгы—хаан ёзуга удур улус массаларның демиселин баштаан пролетариат өзүп үнүп келген. Орус ажылчын аңгы Россияның бүгү улустарының хосталгалыг шимчээшкининиң гегемону болган. Украин пролетариат орус ажылчын аңгының шынчы эвилелчизи болуп турган. XIX вектиң 90 чылдарында Россияның ажылчын аңгызының баштыңы улуг Ленин болу-берген.

Украин пролетариаттың шимчээшкининче улуг кичээнгейни салып турган ленинчи солун «Искра» Украинага револючу ажылчын шимчээшкининиң хөгжүлдезинге кайгамчык улуг ужур-дузалыг болган.

Чаа хевирниң марксичи партиязының тургустунганы бистиң чуртувустун бүгү улустарының төөгүлүг салым-чолдарынга эргилделиг үе ол болган. Коммунистиг партияның үндезилекчизи В. И. Ленин партияның идейлиг, организастыг, тактиктиг болгаш теоретиктиг үндезиннерин ажылдап кылган, марксичи партияның тургустунарының интернационалисчи принциптерин камгалап алган.

Коммунистиг партия болза, Россияның янзы-бүрү улустарының револючу ажылчыннарын катыштырган пролетаржы ниити-россия партиязы кылдыр тургустунган. Нацияларның бот-шиитпирлетинер эргезин хүлээр деп, бистиң чурттуң бүгү дарлатырган улустарының эргеажыктарын хандырып турар эң чугула негелдени бодунуң туруп келгениниң эң эгезинден тура-ла ол партия депшидип үндүрген. Массаларны бистиң чурттуң бүгү националдарының ажылчыннарының эп-сеткил катыштырарының ёзузунга, пролетаржы интернационализмниң болгаш улустарның найыралының идеологиязынга ол кижизиткен.

1905—1907 чылдарның революциязының үезинде Украинаның пролетариады хаан ёзуга болгаш феодализмге удур демиселге орус ажылчыннар-биле кады хөделип үнген. Чүгле орус ажылчын аңгы-биле эвилелдежип алгаш, Россияның бүгү улустарының ажылчы чоннары-биле кады демисежип чорааш, чүгле большевиктерниң удуртулгазы-биле хаан ёзуну тиилеп, боттарының национал болгаш социал хосталгазын чедип ап болур деп чүвени украин ажылчы чоннарга революция көргүскен.

Россияның пролетариадының революстуг демиселин баштавышаан, Коммунистиг партия национал айтырыгның талазы-биле карачаңгыс шын, эртемге үндезилетинген программаны ажылдап кылган. Партия хаан ёзуну болгаш буржуазияны дүжүр октаарынга, пролетариаттың диктатуразын тургузарынга бистиң чурттуң бүгү улустарын эдертип чедирген.

* * *

1917 чылдың октябрьда Россияның ажылчын аңгызы ядыы тараачыннар-биле эвилелдежип алгаш, Октябрьның социалистиг Улуг революциязын тиилелгелин-биле боттандырган. Совет революцияның тиилелгези Россияның улустарының амыдыралынга үндезин эргилде болуп, кижи төрелгетенниң төөгүзүнде чаа үени капитализмниң буурап бадыышкынының болгаш социализмниң тиилелгезиниң үезин ажыткан. Октябрьның революциязы бистиң Төрээн чуртувусту даштыкы капиталдың кулданыышкынынан камгалап ап, Россияның бүгү улустарын социал болгаш национал дарлалдан хостап ап, оларның экономиктиг болгаш культурлуг чечектелиишкининиң оруун ажыдып берген.

«Орус улустуң соо-биле бир-ле дугаарында ол оруктап украин улус барган,—деп эш В. М. Молотов чугаалаан.—Анаа төөгү талазы-биле онзагай чүве чүү болганыл дээрге, украин улус совет орукка туруп алгаш, адак сөөлүнде кээп, бодунуң национал украин күрүнезин тургузуп, оон-биле бодунуң төөгүзүнүң чаа болгаш херек кырында боттуг, алдарлыг үезин салып, бодунуң чүс-чүс чылдарда күзеп келген күзелиниң боттаныышкынын чедип алганы болур» («Правда», 1948 чылдың январь 25).

1917 чылдың ноябрьда Совет чазак болза, Россияның бүгү националдарының хостуг чоруун, улустар аразынга эки-тура эвилелиниң политиказын чарлаан «Россияның улустарының эргелериниң декларациязын» парлап үндүрген. 1917 чылдың декабрьда Советтериниң Бирги Бүгүукраин Съездизи Украин Совет Республиканың тургустунганын чарлаан. Бүгү Украин улустуң тура-соруун илеретпишаан, Съезд болза, Совет Украина иштики болгаш даштыкы дайзыннарга удур дем катыштырган демиселге, чаа социалистиг ниитилелди кады тургузарынга бүгү улустар-биле найыралды бүгү хемчеглер-биле быжыглаар дээш Россияның Совет чазаа-биле бодунуң эп-сеткил катыштырылгазының дугайын чарлаан.

Ынчалза-даа аныяк Украин Совет республика тайбың тургузуушкунче шилчип кирериниң мурнунда аар-берге шылгалдаларны шылажып эртер ужурга таварышкан. Бистиң Төрээн чуртувустуң дайзыннары, бүгү-ле чүзүн-баазын контрреволюционнерлери бодунуң улузун садыглап, даштыкы империалистер-биле сүлчээлежилгеге кирип, совет күрүнеге удур кадыг-дошкун хамааты дайынны эгелээннер. Украин буржуаз националистер даштыкы эжелекчилер-биле дугуржулга кылып алгаш, Украинага кадыг-дошкун колониалдыг корум-чурумну тургускан немец-австри шериглериниң дээрбедээшкининге украин улусту берипкеннер.

Украинага болгаш бүгү совет улуска аар-берге болуп турган шак ындыг үеде ацаз дузалаары-биле орус улус, хамыктың мурнунда мурпакчы, револючу орус ажылчын аңгы чеде берген. Петроградтың партия организациязы Петроградтың бүгү ажылчыннарынга мындыг кыйгырыг үндүрген: «Эштер! Украинада бүгү-ле чүвени герман дайынзырактар боой тудуп, бүгү-ле чүвени идиктери-биле таптай базып каапканнар. Кым дузалажып, кым баар ужурлугул? Демисел талазы-биле оларның акы-дүмалары бистер, — орус пролетарийлер, база бирги ээлчегде Россияның ажылчыннарының мурнакчы отряды — Петроградтың революстуг пролетариады! Украинаның пролетарийлерингэ дузалаарынче!».

Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле Украинага улустуң хосталгалыг дайыны калбарган. Демкатыштырган күжениишкиннер-биле Украина хостатырган, оон девискээри немец-австри шериглерден арыглатынган. Орус болгаш украин ажылчыннар база тараачыннар деникинчи, врангельчи, ак-польшачы аг-шериглерге удур маадырлыы-биле тулушканнар. Хамааты дайынның чорудулгазында украин болгаш орус улустарның чүс-чүс чылдардагы найыралы улам-на быжыккан. Украин улустуң иштинден социализмниң херээ дээш мун-мун эрес маадырлыг демиселчилер өзүп үнген. Шак ындыг маадырлар боттарының бүгү амыдыралын украин улустуң, Россияның бүгү ажылчы чоннарының хосталгазы болгаш аас-кежии дээш берген бистиң чуртувустуң бүгү улустарының ынакшылдыглары Щорс болгаш Пархоменко чергелиглер болур.

Россияның улустары Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле Улуг Октябрьның чаалап алыышкыннарын камгалап ап, боттарының күжениишкиннерин социализмниң тургузуушкунунче углааннар. Бистиң чуртувустуң улустарының төөгүзүнде эң чугула үе болза, ленинчи-сталинчы национал политиканың улуг тиилелгези болуп, Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң тургустунганы болган. Социализмниң тиилээни-биле ССРЭ-ниң улустарының найыралы совет ниитилелдің хөгжүлдезиниң эң улуг шимчедикчи күштериниң бирээзи, бистиң социалистиг күрүневистиң күчү-шыдалының болгаш тиилетирбес чоруунуң үндезини апарган.

Украин улус болза, совет улустарның найыралдыг акы-дүмалышкы өг-бүлезинге улуг орус улустуң болгаш бистиң чуртувустуң өске-даа улустарының дузаламчызының ачызында кыска хуусааларның иштинде ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга кайгамчык чедишкиннерни чедип алган. Чонунуң санының болгаш экономиктиг күчүзүнүң талазы-биле РСФСР-ниң соонга кирер ийиги эвилелдешкен республика—Украин ССР күчүлүг индустриалдыг колхозчу социалистиг республика болу берген.

Совет эрге-чагырганың чылдарының дургузунда Украинага кайгамчык улуг үлетпүр бүдүрүлгелери — Днепрниң гидроэлектростанциязы, Харьковтуң трактор заводу, Ново-Краматорскиниң машина тудуунуң заводу, «Запорожсталь», «Азовсталь» болгаш оон-даа өскелер туттунган. Украинага кайгамчык улуг тургузуушкунну боттандырар чорук улуг орус улустуң болгаш бистиң чуртувустуң өске-даа улустарының дузаламчызының түңнелинде, украин ажылчын аңгының канчаардаа аажок улуг күш-ажылчы көдүрлүүшкүнүнүң ачызында чүгле ам, болдунар аргалыг болган. Украинада Донбасстың хөмүр даш үлетпүрүнге стахановчу шимчээшкин төрүтүнүп үнген. Ол шимчээшкин ССРЭ-ниң миллион-миллион ажылчы чоннарын хаара тудуп, социализм тургузуушкунунуң эң чугула чүүлү—күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн көстүп көрбээн бедикке көдүрериниң дузалаан.

Украин улус бодунуң көдээ ажылагыйын кыска хуусааларның иштинде чаарты тургускан. Украина болза, чурттуң көдээ ажыл-агыйын коллективизастаарын баштай дооскан районнарның бирээзи болган. Анаа улуг механизастатынган колхозчу болгаш совхозчу бүдүрүлге тургустунган, көдээ ажыл-агыйга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү кайгамчык бедик деңнелче көдүрүлген.

Украинаның индустриализациязы болгаш оон көдээ ажыл-агыйының коллективизациязы капитализмни катап тургузарын, Украинаны Совет Эвилелинден хоора тыртарын ораладжып турган бистиң чуртувустуң дайзыннары—троцкистерге, зиновьевчилерге, бухаринчилерге, украин буржуаз-националистерге удур чидиг аңгы демиселиниң байдалынга болуп эрткен. Украин улус Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле чаа, аас-кежиктиг амыдыралды тургузарынга шаптыктап турган делегей империализмниң бүгү-ле агентилерин чылча шапкан.

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың чайгылыш чокка шыны-биле чорудуп турар ленинчи-сталинчы национал политиказы ССРЭ-ниң бүгү улустарын чаңгыс-эптиг акы-дүмалышкы өг-бүлеге сырый катыштырып келген. Социализм тургузуушкунунуң чорудулгазында орус социалистиг нация-биле болгаш бистиң чуртувустуң өске-даа социалистиг нациялары-биле үзүлбес белдирлер-биле холбашкан социалистиг украин нация тургустунып келген.

Чурттуң индустриализациязы көдээ ажыл-агыйының коллективиза-

(Уланчызы 4-кү арында).

Варшавада И. В. Сталин аттыг культура болгаш эртем ордузунуң тудуушкунунда

ВАРШАВА. Варшавада И. В. Сталин аттыг культура болгаш эртем ордузунуң совет тудугжулары 1953 чылда алдарлыы-биле ажылдааннар. Ордунуң бедик бажыңының каң конструкцияларының монтажын тудугжулар доктаатынган хуусаазындан барык ийи чартык ай бурунгаар доозуп, кол өзер чагыларын тургусканнар. Орду бажыңын керамика плиталар-биле өң киир шып эгелээн. Хуралдаар кайгамчык улуг залды бүрүү-биле тудуп дооскан болгаш бажыңның улуг тейин база кожайтып үндүрүпкен. Ол ышкаш талаларның корпустарын туткаш, ам оларның иштики хевир киирер ажылдарын үргүлчүлеп турар. Орду чоогунуң шөлдериниң ажылдарын база планнап эгелээн.

Ордунуң тудутжулары эрткен чылын 16 муң тонна хире каң конструкцияларны туткан болгаш онон муң дөрбелчин метр керамика плиталарын салганнар.

(СЭТА).

Лондонда аныяк совет артистерниң концерти

ЛОНДОН. Лондон чоогунда Уолтемстоуга болуп эрткен Англияның студентилериниң национал эвилелиниң организастааны студент аныяктарның ийи бүгү-англи фестивалы январь 5-те доозулган. Студентилерниң национал эвилелиниң чалаанын ёзугаар Англияда барган аныяк совет артистерниң январь 4-те болган концерти фестивальдың эң солун кезии болган. Пианист Виталий Сечкин, ыраажы Воскресенская, аныяк скрипач Халида Ахтямова, цирк уран-чүүлүнүң Москвада школазының студентизи Мещеряков оларның көргүзүглери улуг чедишкиннерлиг болган.

Наталия Филиппова болгаш Станислав Власов, а ол ышкаш узбектиң улустуң таңцыларының күүседикчилери Гюльнара Мамаева болгаш Рахим Исаходжаев олар составтыг балет бөлүү улуг сонуурганчыг кылдыр ойнааннар.

Концерт соонда англи студентилер совет аалчыларга диңмиттиг адыш часкаашкыны-биле байыр чедиргеннер.

(СЭТА).

Дээрги Кингсбэри Смиттиң айтырыгларынга Г. М. Маленковтуң харыыларын даштыкыда канчаар көрүп турары

(Даштыкыдан келген телеграммаларның допчулалы)

«Интернейшнл Нью Сервис» деп америк агентилел чериниң Европада чиңгине директору дээрги Кингсбэри Смиттиң айтырыгларынга эш Г. М. Маленковтуң харыылары делегейниң хөй-ниитизиниң кичээнгейин хаара туткан.

Делегейниң солуннарының болгаш радиоларының хөй-хөй хайгааракчылары Г. М. Маленковтуң чугаазы янзы-бүрү бөлүктерге таарымчалыг үнелелдер-биле уткушкан деп чүвени миннип турар.

Вашингтондан Франс Пресс агентилелиниң дамчыдып турарын ёзугаар алырга, «Маленковтуң чугаазын Вашингтонга сонуургал-биле уткаан... Америк улуска хамаарыштыр Маленковтуң чугаалаан сөстери чүректиң ханызындан болган деп демдеглеп турар».

Ынчалза-даа улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун кошкадыр хөөн чок АКШ-тың бөлүктериниң туружун илеретпишаан, чамдык америк солуннар эш Г. М. Маленковтуң харыыларынга хамаарыштар америк улустуң калбак бөлүктеринге болдунган бодал-саналды боттарының тайылбырларынга хажыдып кошкадырын оралдажып турарлар.

Нью-Йорк радиозунуң дамчыдып турарын ёзугаар алырга, Г. М. Маленковтуң харыыларын тайылбырлавышаан, күрүне департаментизиниң төлээлекчизи Катышкан Штаттар «совет премьер-министр Маленковтуң улустар аразының харылзааларын экижидеринче күзелин илереткенин байырлап турар» деп медеглээн. Ынчалза-даа күрүне департаментизиниң төлээлекчизи улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун кошкадыры үгле Совет Эвилелинден хамааржыр дээр аянныг шагда-ла чылча шаптырган оралдажыышкынны дапкырлап турар.

Даштыкы парлалгаларның тайылбырларында кол черни 1954 чылда бүгү делегейге тайбыңның эргеажыктарынга таарыштыр алдынып болур эң чугула базымның дугайында айтырыгның талазы-биле Г. М. Маленковтуң чугаалаан үүлү эзлеп турар.

Г. М. Маленковтуң харыыларының ужур-утказын чамдык америк солуннарның кошкадыр болгаш тайбыңны база улустарның айыыл чок чоруун быжыглаарынче угланган тодаргай совет саналдардан хөй-ниитиниң кичээнгейин хоорулдурар дээр оралдажыышкыннарын Барыын Европаның буржуаз парлалгазының, нижээлаарге, француз буржуаз парлалганың хөй-хөй органнары херекте албайн турар.

Француз парлалга дээрги Кингсбэри Смиттиң айтырыгларынга эш Г. М. Маленковтуң харыыларынга бодунуң хөй санныг үнелелдеринге 1954 чылда улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун улам ыңай кошкадырынга таарымчалыг байдалдар болзал.

«Совет Эвилели чаа чылдың эгезинде эң-не таарымчалыг байдалдар-биле эгелеп болур чугаалажыышкыннарның перспективаларын ажыдып, тайбыңны камгалаарының хөрээнге боттуг салдарны ам база дагын көргүскен».

Лондоннуң хөй-хөй солуннары Совет чазактың баштыңчызының медеглелиниң долу текстизин «тайбыңның чагаазы» кылдыр көрүп, солуннарның бирги арынарынга улуг эге-биле парлагылаан.

Франс Пресс агентилелиниң лондон корреспондентизи Жоржа Ориаңның сөстерин ёзугаар алырга, эш Г. М. Маленковтуң чугаазын англи бөлүктер «барыын талакы делегейге хамаарыштыр чаагай тура-соруктуң илерели кылдыр таарымчалыы-биле уткуп алган».

Совет Эвилели биле Американың Катышкан Штаттарының улустарының аразынга амгы харылзааларны экижидериниң аргаларынга хамаарышкан Маленковтуң сөстери бүгү кижи төрелгетенниң тайбың келир үезинге чугула болганы-биле бүгү чурттарның калбак массаларының ортузунга ханы үнелелди алыр дээрзинге чигзиниг чок деп «Унита» солун бижээн.

«Авги» деп грек солун Кингсбэри Смиттке Г. М. Маленковтуң харыыларын «улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун кошкадырынче угланган чаа совет чүткүл» кылдыр үнелеп турар.

«Америк журналистиң айтырыгларынга Маленковтуң харыылары канчаарга-даа тайбыңга кончуг ынакшылдыг болуп турар.

Боо-чепсек дүжүүрүдезин чорудар дугайында санал кончуг күзенчиг болгаш тайбыңга идегелди төрүүндүрүп турар» деп Швецарияның «Газетт де лозанн» солун бижип турар.

Бельгияның бүгү-ле солуннары эш Г. М. Маленковтуң харыыларын улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун кошкадырынга таарымчалыг бар болуп турар-дыр» деп чүвени онзалап шыйып турар.

«Америк информация агентилелиниң төлээлекчизиниң айтырыгларынга Георгий Маленковтуң харыылары француз дипломаттыг бөлүктерде амдыгаа чедир тускай тайылбырларны болдурбаан-даа болза, Парижке экизи-биле уткутунган...» деп Франс Пресс агентилелиниң дыннадыында чугаалап турар.

Францияда тайбыңга ынакшылдыг миллион-миллион кижилериниң бодалдарын болгаш күзелдерин илеретпишаан, Г. М. Маленковтуң харыыларының талазы-биле «Юманите» солуннуң бижип турары болза:

«Совет Эвилели чаа чылдың эгезинде эң-не таарымчалыг байдалдар-биле эгелеп болур чугаалажыышкыннарның перспективаларын ажыдып, тайбыңны камгалаарының хөрээнге боттуг салдарны ам база дагын көргүскен».

Лондоннуң хөй-хөй солуннары Совет чазактың баштыңчызының медеглелиниң долу текстизин «тайбыңның чагаазы» кылдыр көрүп, солуннарның бирги арынарынга улуг эге-биле парлагылаан.

Франс Пресс агентилелиниң лондон корреспондентизи Жоржа Ориаңның сөстерин ёзугаар алырга, эш Г. М. Маленковтуң чугаазын англи бөлүктер «барыын талакы делегейге хамаарыштыр чаагай тура-соруктуң илерели кылдыр таарымчалыы-биле уткуп алган».

Совет Эвилели биле Американың Катышкан Штаттарының улустарының аразынга амгы харылзааларны экижидериниң аргаларынга хамаарышкан Маленковтуң сөстери бүгү кижи төрелгетенниң тайбың келир үезинге чугула болганы-биле бүгү чурттарның калбак массаларының ортузунга ханы үнелелди алыр дээрзинге чигзиниг чок деп «Унита» солун бижээн.

«Авги» деп грек солун Кингсбэри Смиттке Г. М. Маленковтуң харыыларын «улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун кошкадырынче угланган чаа совет чүткүл» кылдыр үнелеп турар.

«Америк журналистиң айтырыгларынга Маленковтуң харыылары канчаарга-даа тайбыңга кончуг ынакшылдыг болуп турар.

Бельгияның бүгү-ле солуннары эш Г. М. Маленковтуң харыыларын улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун кошкадырынга таарымчалыг байдалды берип турар кылдыр көрүп, көскү эгелер-биле парлагылаан.

Герман Демократтыг Республиканың солуннары Г. М. Маленковтуң харыыларының текстизин парлавышаан, 1954 чылда улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун улам ыңай кошкадырынга ук харыыларда айытынган таарымчалыг аргаларны онзалап демдеглеп турар.

Австрияның «Винер цейтунг» солун Г. М. Маленковтуң харыыларын 1954 чылдың эки эгелээшкини болгаш Берлинге болур чөвүлел хуралга таарымчалыг байдал кылдыр көрүп турар.

Индияның солуннары Кингсбэри Смиттиң айтырыгларынга Г. М. Маленковтуң харыыларын парлап турар. Индий солуннар ол харыыларны улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун кошкадырынче ССРЭ-нин күзелиниң улам ыңайгы илерелгези кылдыр тодаргайлавышаан, кончуг үүлдүгүнүп бижип турар.

Пекинниң болгаш Шанхайның солуннары Кингсбэри Смитке ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Г. М. Маленковтуң харыыларының текстизин парлагылаан. Маңаа хамаарыштыр «Женьминьжибао» солуннуң бижип турары болза:

«Чаа чылдың бүдүүзүнде Совет чазактың баштыңчызының улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун моон соңгаар-даа чымчаңыр болгаш чурттар аразынга таарымчалыг харылзаа байдалдарны доктаадып тургузар дээш совет улустуң шиитпирлиг күзел-чүткүлүн илереткен шак ол факт болза, совет улус бүгү чурттарның тайбыңга ынакшылдыг улустары-биле кезээде кады деп чүвени база дагын бүзүредип турар болгаш ол чорук оларны сорук киирип, дайынга удур тайбың дээш демиселге оларны күш киирип турар.

Дээрги Кингсбэри Смитке эш Г. М. Маленковтуң харыыларын кыдат улус шиитпирлии-биле деткип турар болгаш ол харыыларда кирген чугула айтырыгларны шиитпирлээр дээш демиселге бодунуң күзениишкиннерин үргүлчүлээр деп күзел-биле долдунган».

«Эш Маленковтуң харыылары тайбыңны камгалаарынга болгаш сыжыглаарынга база улустар аразынга найыралды быжыглаарының болдунар аргалыынга бистиң бүзүреливисти быжыглап турар» деп Кореяның күш-ажылчы партиязының ТК-ның органы «Нодон Синмун» солун бижип турар.

Чехословакияның «Руде право» солун дээрги Кингсбэри Смиттиң айтырыгларынга эш Г. М. Маленковтуң харыыларын бирги арынга парлап, а ол ышкаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш К. Е. Ворошиловтуң чаа чылдагы чугаазын база бүрүү-биле парлаан.

«Тайбың болза, хүн келген тудум-на Совет чазактың тайбыңны быжыглаарынче угланган күзениишкиннериниң херечилели болуп турар, ынчангаш амгы үеде ол күзениишкиннерниң санынга биргиээлчегде атомнуг дайынны болдурбас сорулга-биле Совет Эвилелиниң ап турар хемчеглери хамааржыр деп чүведе кандыг-даа чигзиниг чок» деп Венгрияның «Сабад неп» солуну бижип турар.

«Эш Г. М. Маленковтуң харыылары улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун кошкадырынче ССРЭ-ниң чайгылыш чок шынчы чүткүлүнүн чаа бадыткалы болуп турар. Ол харыыларның кайгамчык улуг ужурдузазы чүдел дээрге, быжыг болгаш бүгү-ниити тайбынче делегейниң бүгү улустарының эң ханы күзел-чүткүлүн оларның илередип турарында болур» деп Польшаның «Трибуна люду» солун бижип турар.

Болгарияның «Работническо дело» солуннуң бижип турары:

«1954 чылда бүгү делегейге тайбыңның эргеажыктарынга таарыштыр алдынар ужурлуг чугула базымнарның дугайында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының сөстери чаагай тура-соруктуң бүгү кижилериниң калбак деткимчезин алыр. Совет Эвилелиниң тайбыңга ынакшылдыг политиказын болгар улус бодунуң амыдырал эргеажыктарынга тааржып турар политика кылдыр көрүп, кезээде деткип келген болгаш моон соңгаар-даа деткиир».

Эш Г. М. Маленковтуң тайбыңга ынакшылдыг бүгү-ле кижилериниң изии-биле уткаан харыылары кижи төрелгетенниң салым-чаяанының дугайында сагыш салыышкын-биле долдукган дээрзин Румынияның «Скынтея» солун онзалап демдеглеп турар.

* * *

Бүгү делегей ареназынга Совет чазактың медеглел бүрүзү тайбыңны камгалаарынче угланган. Ынчангаш эш Г. М. Маленковтуң харыыларын Москвада болгаш Вашингтонда, Варшавада болгаш Берлинде, Пекинде болгаш Парижте, Делиде болгаш Лондонда, чер болганда, тайбыңны күзеп турар бүгү-ле кижилер оон ужурунда улуг өөрүшкү-биле уткаан.

(СЭТА).

Египеттиң ССРЭ-де элчиниң медеглели

КАИР. «Аль-Гумхурия» болгаш «Аль Мысри» солуннар Египеттиң ССРЭ-де элчини Азиз Аль-Масри биле кады январь 4-те Каирде чедип келген оларның корреспондентилеринге ооң чугаазын парлап үндүргеннер. Египет элчиниң чугаазында совет улус аас-кежиктиг чурттап турар болгаш чуртунда туруп турар тургузугну чаагай көрүп турарлар деп онзалап демдеглээн. Россия болза, кижи бүрүзү ажылдап болгаш аас-кежиктиг чурттап турар улуг чурт деп Аль-Масри чугаалаан. Ында кижилер боттарының күзелдеринге болгаш угаан хөөннеринге таарыштыр чурттап турар. Ында бодунуң амыдырал чурталгазынга хөмудалзынып чораан кижини кажандаа көрбедим, кижи бүрүзү бодунуң херээн кылып турар.

Россияда Египетке удур бичиндаа ындыг хөөн чок. Россия болза, кижи төрелгетенниң депшилгезиниң эрге-ажыктарынга таарыштыр бүгү улустар-биле кады ажылдажылганы күзеп турар деп Аль-Масри үргүлчүлеп чугаалаан.

«Аль-Мысри» солуннуң корреспондентизиниң «демир көжеге» дээр чүвениң дугайында айтырыынга Аль-Масри мынча деп харыылаан. «Ол дугайын бодуңардан болгаш ону бодап алган силерниң коллегияңардан айтырыңар.»

(СЭТА).

Турцияның элчиниң Египеттен шөлүпкеп

ПАРИЖ. Каирден Франс Пресс агентилелиниң корреспондентизиниң дыннадып турарын ёзугаар алырга, Египеттиң национал удуртулгазының министриниң оралакчызы Хасан Абуль Сауд Египетте турк элчини үндүр шөлүүрүнүң дугайында дужаалдың барын январьның 4-те ажыбан ёзузу-биле бадыткаан. Египеттиң чазаа январьның 4-те Тугайның дипломаттыг бүрүн эргезин казыыр дугайында шиитпирни хүлээп ап, 24 шактың иштинде ону үндүр шөлүүр дугайында айтыышкынны берген деп ол медеглээн. Тугайны үндүр шөлүүр дугайында шиитпир 1953 чылдың сентябрьда «реаксылыг сүлчээни» илереткенде Тугай Египетке хамаарыштыр найыралдыг эвес байдалын илереткени-биле холбаштыр хүлээп алдынган деп чүвени корреспондент айтып турар.

ПАРИЖ. Каирден Франс Пресс агентилелиниң корреспондентизиниң дыннадып турарын ёзугаар алырга, египет чазаа Анкарадан болгаш элчинин дедир кыйыртыпкан. Египет элчини дедир кыйыртыр дугайында шиитпир Египеттен турк элчини үндүр шөлүүр дугайында айтыышкын бээриниң мурнунда хүлээп алдынган кылдыр билдинип турар.

(СЭТА).

Радио дамчыштыр Бивенниң чугаазы

ЛОНДОН. Рейтер агентилелиниң дыннадып турарын ёзугаар алырга, Англияның лейбористиг партиязының чөөн үзелдиг бөлүүнүң баштыңы Эньюрин Бивен радио дамчыштыр чүве чугаалааш, улуг күрүнелериниң чугаалажыышкыннарынга Кыдат Улус Республика киржир ужурлуг деп идеяны деткээн.

(СЭТА).

Англияда делегейниң шыдыраа маргылдаазы

ЛОНДОН. Январь 4-те Гастингске (Англия) совет шыдыраачылар Бронштейн биле Толуштуң киржип турары делегейниң чаңчыл болган шыдыраа маргылдаазының беш дугаар салыышкыны болуп эрткен. Беш дугаар салыышкынның эгезинде совет гроссмейстер Бронштейн биле англи шыдыраачы Александер олар кайызы-даа үш-үш саннарлыг, мурнуку одуругга чоруп турганнар. Толуш биле Тешер (Барыын Германия) кайызы-даа 2,5 саннарлыг турганнар.

Беш дугаар салыышкында совет гроссмейстер Бронштейн англи шыдыраачы Д. Хори-биле салган. Бронштейн оюнну кончуг эки салып, 31-ги көште тиилелгени чедип ап, маргылдаанның мурнуку одуруунче үнген. Ол салдынган беш оюннардан дөрт санны алган.

(СЭТА).

ЧАЗАЛГА

1954 чылдың январь 7-де үнген № 5 (2942) «Шынның» үшкү арында «Парлатынмаан чагааларның изи-биле» деп эгелиг материалга Улуг-Хем районда Ленин аттыг колхозтуң даргазы Очур-оол деп чазап номчуур.

Харыысалгалыг редактор
Д. О. БЕГЗИ.

Украинаның Россия-биле катап катышканының 300 чылы

(Төнчүзү. Эгези 2—3 арыннарда).

циязы ажылчы чоннарның материалдыг байдалын экижидеринге, национал хевирлиг социалистиг уткашынарлыг украин культураның шапкын чечектелиишкиннинге байдалдарны тургускан. Украина калбаа-биле бижик-билиглиг республика апарган. Эртем-шинчилелдиң албан черлерин, институттарны, театрларны хөйү-биле тургускан. Богомолец, Патон, Филатов болгаш өске-даа шак ындыг кайгамчыктыг украин эртемденнерге бистиң чуртувустуң бүгү улустары чоргаарланып турар. Украин литература, музыка болгаш синлбиридгениң уран-чүүлү дыка улуг чечектелиишкинни чедип алган. Украинада бистиң бүгү чуртувуста ышкаш нацияның улам ыңайгы хөгжүлдезинге көстүп көрбээн улуг перспективаларны ажыдып берген чаа ниитилел тургузуу—социализм тургустунган. Чаңгыс-аай Украин совет социалистиг күрүнеге барыын украин черлерни катап катыштырган, украин улус бодунуң шаг төөгүдеги күзелин үгле улуг орус улустуң дузаламчызы-биле, бистиң чуртувустуң бүгү улустарының эргеажыктарын шыны-биле илередип турар эвилелдиң Совет чазааның дузаламчызы-биле шиитпирлеп шыдаан.

Орус болгаш украин улустарның мөңге найыралы Ада-чурттуң Улуг дайынының одунга улам-на быжыккан болгаш каннаалган. Ол дугайында украин улустуң үлүг хуузунга аар шылгалда онаашкан. Немец-фашистиг эжелекчилер Совет Эвилелинче халдааш, Украинаны түр эжелеп, фашистиг ханның ёзу-чурумну тургускан. Кызымак чүткүлдүг тургузукчу күш-ажылы-биле тургусканы украин улустуң байлаан гитлержи дүржок дайзыннар араатанзыг ёзу-биле узуткап турганнар. Заводтарны, колхозтарны, шахталарны, культураның үнелиг үүлдерин узуткап турганнар. Дажыглап алгаш баргы дег үүлдерни шуптузун фашистиг эжелекчилер Германияже сөөртүп ап турганнар.

Ынчалза-даа, хосталгага ынакшылдыг украин улусту Гитлер сөгедедип шыдаваан. Украинаның ажылчы чоннары Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле даштыкы эжелекчилерге удур ыдыктыг дайынче чаңгыс эп-сеткилдиг көдүрлүп үнген. Совет Армияның хүрээлеңинге орус улус-биле болгаш ССРЭ-ниң өске-даа улустары-биле кады миллион-миллион украиннар дайзынга удур маадырлыг демисежип турган. Дайзынның дириг күштеринге, ооң харылзаа, оруктарынга күштүг согуушкуннарны таварыштырып турган массалыг партизан шимчээшкини дайзынның тылынга калбарган турган. Украин улус дайзынга удур эрес-маадырлыг демисели-биле бодунуң бедик мораль-политиктиг чаңгыс-эвин, Коммунистиг партияга болгаш Совет чазакка бодунуң берлингенин көргүскен. Дайынның кол аар-бергезин чүктеп турган улуг орус улустуң үнелеп ханмас дузаламчызының ачызы-биле, бистиң чуртувустуң бүгү улустарының бузулбас найыралының ачызы-биле Украина база катап хостуг болган, ынчангаш украин улус аас-кежиктиг социалистиг амылыралды тайбың тургузар арганы алган.

Ада-чурттуң дайынының түңнелинде украин улус бодунуң бүгү черлерин чаңгыс-аай Украин совет күрүнеге катап катыштырган. Катышкан Нациялар Организациязынга киргеш, Украин ССР делегей кырынга алдаржып, бүгү делегейге быжыг болгаш үр тайбың дээш демиселдиң бирги одуругларында туруп турар.

Немец-фашистиг эжелекчилер украин улуска аар когаралды таварыштырган. Украин улус үрелген ажыл-агыйын катап тургузарынче кириптерге, аңаа орус улус болгаш бистиң чурттуң бүгү улустары дузалашкан. Ол найыралдыг дузаламчыга даянгаш, украин улус дайындан болган балыгны кыска хуусаада экирткен. Украинаның үлетпүрү болгаш көдээ ажыл-агыйы ам үеде дайын мурнундагы деңнелди ашкан. Чижээ, республиканың машина тудуушкун үлетпүрүнүң продукциязының хемчээли өскен. Дайын мурнундагызындан дыка хөй хөмүр дашты болгаш металлды чуртка Украина берип турар.

Украин ССР-де 1347 машина-трактор болгаш тускайжыткан станциялар тургустунган, дайын мурнундагызындан оларда тракторлар 68 хуу болгаш комбайннар 63 хуу хөй болуп турар. Республиканың көдээ ажыл-агыйы үгле сөөлгү чылдарда безин он-он муң тракторларны, комбайннарны болгаш өске-даа көдээ ажыл-агый машиналарын алган. Колхозчу шөлдериниң дүжүттүү дыка өскен, мал ажылының талазы-биле чедиишкиннер чедип алдынган. Украинаның барыын талакы областарында, Закарпат болгаш Измаил областарда үндезин чаартылгалар болдунган, ол областарның ажылчы чоннары бүгү украин улус-биле кады бай шыырак, хостуг амыдыралды тургузуп турар.

Үлетпүрүнүң дүрген өзүлдезинге, колхозтарның организас, ажыл-агый талазы-биле быжыгыышкынынга үндезилээш, ажылчы чоннарның материалдыг чаагай чоруу өзүп турар.

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың көдээ ажыл-агыйны улам ыңай көдүреринче угланган хемчеглери социалистиг экономиканы улам-на чечектелиишкининге чедирер, бүгү совет улустуң материалдыг чаагай чоруунуң деңнелин улам-на бедидер. СЭКП ТК-ның сентябрь Пленуму бистиң чурттуң көдээ ажыл-агыйының бүгү адырларын күчүлүг көдүреринің тодаргай программазын ажылдап кылган. Партияның болгаш чазактың хемчеглерин украин улус изии-биле үүлдүг деп көргеш, коммунистиг тургузуушкуннуң улуг сорулгаларын амыдыралга боттандырар дээш карак-кызыл ажылдап турар.

Дайын сөөлүндеги чылдарда украин культура база-ла күчүлүг көдүрлүүшкүн-биле хөгжүп турар. Украинада 6,5 миллион уруглар өөреп турар 30 муң чыгыы школалар бар. Дээди школалар база өзүп турар. 1913 чылда Украинага 26,7 муң студентилерлиг 19-ла дээди өөредилге черлери турган. Ам республикада 150 дээди өөредилге черлери болгаш 550 ажыг техникумнар бар, оларда чүс-чүс муң студентилер өөренип турар. Үгле 1953 чылда республиканың дээди өөредилге черлери болгаш техникумнар 76 муң аныяк тускай эртемниглерни белеткеп үндүрген. Украин ССР-де 74 театрлар болгаш өске-даа чогаадыкчы коллективтер, 28 муң чыгыы культура бажыңнары болгаш клубтар, 84 музейлер, 30 муң ажыг массалыг библиотекалар ажылдап турар, 1150 ажыг солуннарны үндүрүп турар. Украин чогаалчылар, чурукчулар, композиторлар бодунуң улузунга, совет социалистиг үеге төлептиг кайгамчыктыг чогаалдарны тургузуп турарлар.

Улуг орус улус-биле, бистиң чурттуң бүгү улустары-биле украин улустуң акы-дуңма найыралы өзүп, быжыгып турар. Улуг акызы орус улуска бодунуң өөрүп четиргениниң хачы угаан бодалын Украин улус 1945 чылдың июнь 30-де чагаазынга илереткен. Ында чугаалап турары:

«Бистиң улуг акывыс улуг орус улус сеңээ хостуг украин улус бодувустуң соңгаан кижилеривисти — Украин Совет Социалистиг Республиканың Дээди Совединиң депутаттарын дамчыштыр ынакшылдык, бердингениниң, чүректиң ханызындан өөрүп четиргениин сөзүп чедирип тур.

...Катап катыжыышкын, хосталга болгаш национал хамаарышпас чорук дугайында украин улустуң шагүеден бээр күзелин боттандырарынга дузаламчы дээш орус улус сеңээ украин улус өөрүп байырлаанын илередип тур».

Орус улус-биле үзүлбес мөңге найыралынга украин улус чоргаарланып турар. «Улуг орус улус-биле найыралдыг болуру дээрге, капиталистиг кулданыгны узуткаары дээш улустарның эң депшилгелиг шимчээшкининиң мурнуку одуруунга чорууруболур. Улуг орус улус-биле найырал дээрге, депшилгениң оруу-биле, коммунизмче орук-биле тиилелгелиг бурунгаарлаары болур»—деп эш Н. С. Хрущев чугаалаан («Правда» 1948 чылдың январь 25).

Украинаның орус улус-биле катап катышканының алдарлыг 300 чылын байырлавышаан, орус, украин болгаш улуг Совет Эвилелиниң өске-даа улустары оларның эглиш дивес күүзүнүң болгаш чечектелиишкининиң магадылалы — улустарның найыралының тугун улам бедик тудуп, боттарының Коммунистиг партиязын болгаш Совет чазаан долгандыр улам сырый катыжып турар.

П. ЕПИФАНОВ,
И. ФЕДОСОВ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кулумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62, харыысалгалыг редакторнуң оралакчылының, партийжи амыдырал, культура болгаш амыдырал киллистериниң—3—88. харыысалгалыг секретарының 3—68, пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа киллистериниң 4—98, иштики информация, бухгалтерияның—3—65.

ТС—01511. Культура эргелелиниң типографиязы